
РЕЦЕНЗИИ

ЗА МОНОГРАФИЯТА „СПИРАНЕ НА ИСКОВОТО ПРОИЗВОДСТВО“ ОТ Д-Р АНАСТАС ПУНЕВ

Ивайло Костов*

Издателство „Сиби“ публикува докторската дисертация на Анастас Пунев „Спиране на исковото производство“, която авторът успешно защити в началото на 2020 г. пред научно жури в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Принципно издаването на научно съчинение, което разглежда въпроси от сферата на правната наука, винаги заслужава интерес. Публикуването на труд с фокус върху институт на гражданския процес, винаги е събитие в научната общност. По мое мнение работата на д-р Анастас Пунев заслужава особено внимание.

Спирането на делото е класически институт на гражданския процес, който за първи път е предмет на монографично изследване в българската доктрина. Още при извеждането на понятието за спиране на делото д-р Пунев с основание настоява, че спирането поставя по-общи и програмни положения на гражданското процесуално право от очевидните, тъй като в редица случаи при спирането на делото е възможно да се сблъскат противостоящи си принципи на процеса. Именно заради това в основата на работата стои изясняването на различни аспекти на спирането на делото, разгледани в светлината на служебното и на състезателното начало, принципите на непосредственост и разглеждането и решаването на делото в разумен срок. Този подход позволява на автора да предложи и виждането си по някои концептуални въпроси на гражданския процес.

---

* Адвокат от София, доктор по право, главен асистент в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

При определянето на понятието за спиране на делото д-р Пунев застъпва виждането, че спирането на делото никога не се основава на преценката на съда – той е длъжен да спре делото при възникване на съответното основание. Определението на съда е единственият източник на последиците от спирането. Това становище опитва да преодолее установеното в българската процесуална доктрина разбиране за разграничаването на основанията за спиране на делото на такива по право и по разпореждане на съда. Известен е уклонът в правната теория за класификация на отделни елементи от един или друг правен институт. Практическите проявления от този уклон обикновено не „добавят стойност“ за изясняването на разглеждания проблем, а и нерядко водят до комичен резултат, до изкуствена наукоподобност и което е най-неприемливо – до объркване на ясни и логични постановки в правото. Трябва да се признае, че авторът си е „спестил“ забавлението да се „наслаждава“ на никому ненужни изкуствени конструкции. Без съмнение така печели не само читателят, но и правната наука. Вместо това предложеното разграничение на видовете спиране според това дали спирането рефлектира върху надлежното упражняване на правото на иск, или не, е от практическо значение не само за хода на производството, но и за осигуряването на правото на защита.

Централно място в работата заема разглеждането на фактическия състав на основанията за спиране, уредени в чл. 229 ГПК. Последователно са анализирани основанията за спиране – по съгласие на страните, при смърт на страна, за учредяване на настойничество или попечителство, при наличието на обусловеност от решението по друго дело или от престъпни обстоятелства и при допуснато за разглеждане от Конституционния съд искане за обявяване за противоконституционен на приложим по делото закон. Изборът на д-р Пунев да разгледа всяко от основанията за спиране отделно, без да търси извеждане „пред скоби“ на евентуалните техни общи белези, заслужава категорична подкрепа. Именно този подход позволява да се подчертае самостоятелността на всяко от основанията за спиране на делото и да се обособят техните специфики. Нещо повече, той дава възможност на автора да използва историческия и сравнителноправния метод, за да аргументира изводите си по отношение на конкретното основание за спиране, без да нарушава конструкцията на всяко от основа-

нията с неуместно препращане към исторически или чужди образци.

Смятам, че богатото, но същевременно дозирано използване на историческите и на чуждестранните разрешения, особено при основанията за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4, 5 и 6 ГПК, е несъмнено предимство на работата. Освен за обосноваване на необходимите аргументи в застъпваните тези този подход помага за реалното надграждане и развитие на възгледите на изследователите, които са работили по различни аспекти на спирането на делото. Тези препратки наред с обилното позоваване на съществуващата съдебна практика по разглежданите въпроси и особено с аргументираното опровергаване на някои постановки, които се застъпват в практиката, правят изследването изключително ценно.

Намирам, че тезите на д-р Пунев относно съдържанието на понятието преюдициалност, което лежи в основата на основанията за спиране на делото по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК са от съществено значение за развитието на гражданския процес. Авторът разглежда преюдициалността като връзка на зависимост. Зависимостта е налице единствено когато решението по обуславящото дело е необходимо за решаването на обусловеното дело, и тя се предопределя не от волята на страните, а от съотношение на спорните права – предмет на двете дела. От тази изходна постановка се стига до извода, че обуславящият въпрос от значение за изхода на обусловеното дело би могъл да е само материален, тъй като само материалните въпроси имат значение за установяването на фактическата обстановка с цел постановяването на правилен съдебен акт. С оглед на тази концепция авторът обосновава виждането, че преюдициалността се намира между пълния обективен и субективен идентитет на делата, който има за последица прекратяване на по-късно заведеното дело и всички други видове обвързаност между две производства, които не налагат съдът по едното от тях да изчака произнасянето на решението по другото, за да постанови правилен акт.

Два големи дискуссионни въпроса се поставят на разглеждане в работата на д-р Пунев. При аргументиране на понятието „преюдициалност“ авторът приема, че правопораждащите факти, които са непосредствена част от основанията, се ползват със сила на пресъдено нещо, поради което последващото им установяване

в отделен процес е недопустимо. Аргумент в подкрепа на становището за по-широки обективни предели на силата на пресъдено нещо се търси в обстоятелството, че ако се приеме, че правопораждащите факти, на които искът е основан, не се обхващат от силата на пресъдено нещо, не се държи сметка за материалноправния спор, който е в основата на процеса, както и на обстоятелството, че предмет на делото е спорното материално право, което се основава на определени юридически факти.

Дискусията за обективните предели на силата на пресъдено нещо на съдебното решение до голяма степен е провокирана от непоследователната практика на Върховния касационен съд. След като беше изоставено виждането от първите години на прилагането на Гражданския процесуален кодекс от 1952 г., че със сила на пресъдено нещо се ползват и решаващите мотиви, съдържащи констатации относно правнорелевантните факти, и в т. 18 от Тълкувателно решение № 1/2000 г. по дело № 1/2000 г. ОСГК на ВКС прие, че със сила на пресъдено нещо се ползва само решението по отношение на спорното материално право, въведено с основанието и петитума на иска като предмет на делото, ВКС постанови в т. 2 от Тълкувателно решение № 3/22.04.2019 г. по тълк. д. № 3/2016 г. на ОСГТК, че решението по уважен частичен иск се ползва със сила на пресъдено нещо относно правопораждащите факти на спорното субективно материално право при предявен в друг исков процес иск за защита на вземане за разликата до пълния размер на паричното вземане, произтичащо от същото материално право. При това в мотивите на тълкувателното решение беше прието, че формираната сила на пресъдено нещо на решението по частичния иск относно основанието преклудира правоизключващите и правоунищожаващите възражения на ответника срещу правопораждащите правнорелевантни факти.

Двете посочени решения на касационната инстанция, които далеч не са единствени, ясно показват неразборията в съдебната практика относно постановките на обективните предели на силата на пресъдено нещо. Тази неразбория неизбежно провокира правната доктрина, която напоследък прави опити да предложи логични правни конструкции по отделните проблеми.¹ Струва ми

---

¹ Без всякаква претенция за изчерпателност и само като пример вж. Цолова, К. Частичният иск. С.: Сиби, 2012, 182–188; Конов, Т. От кога

се, че единственото решение за примиряване на съществуващите противоречия е промяна в чл. 298 ГПК, с която законодателят да посочи ясно виждането си за обективните предели на силата на пресъдено нещо. Независимо от това обаче трябва да се признае, че значимата аргументация, която д-р Пунев предлага по тези въпроси, е несъмнен принос за процесуалната теория.

Другият базисен проблем, с който, макар и съпътстващо, авторът провокира читателя, е този за непосредственото действие на конституционните норми съгласно чл. 5, ал. 2 от Конституцията на Република България, разгледан в светлината на основанието за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 6 ГПК. Изводът, до който се стига при тълкуването на действащата конституционна и законова уредба, е, че в общия случай съдилищата не могат да откажат да прилагат действащ закон поради противоречие с Конституцията, като същевременно се отчита, че те нямат правомощие да сезират Конституционния съд. Тази конструкция води до прилагането на евентуално противоконституционни закони. Според автора липсата на непосредствено действие, което да може да бъде приложено от всеки съд, се основава на модела на централизиран конституционен контрол в България и на основополагащото в материята Решение № 10/1994 г. на Конституционния съд. За преодоляване на проблема се предлага разширяване на кръга на субектите по чл. 150, ал. 1 от Конституцията с право да инициират контрол за конституционност на приложимия закон по конкретното дело и даване на правомощия на съдебния състав, който разглежда делото, да отнесе въпроса за съобразността на приложимия по делото закон с Конституцията пред Конституционния съд.

Дебатът по тези фундаментални въпроси продължава. Възприетото в мотивите на основополагащото Решение № 3/2020 г. на Конституционния съд виждане, че „[р]азпоредбата на чл. 150, ал. 2 от Конституцията предвижда, че съдията трябва да се въздържа да прилага закон, за който смята, че противоречи на Конституцията. Цялостната конституционна уредба цели законът, който противоречи на Конституцията, да не бъде приложен, да не

настъпва погасителният ефект на така наречената съдебна компенсация и какви са обективните предели на силата на пресъдено нещо на решението, с което възражението за прихващане е уважено? – Търговско право, 2020, № 1, 53–96.

възникнат противоконституционни и в този смисъл несправедливи правни последици от прилагането на такъв правен акт и да не бъдат нарушени правата на личността“, допринася за утвърждаването на правовата държава, но е само стъпка към справедливостта, която се очаква от правораздаването.

Това е само малка част от достиженията на книгата „Спиране на исковото производство“, която несъмнено представлява оригинален принос в българската гражданскопроцесуална доктрина. Тя е от полза както за теоретиците на правото, така и за практикуващите юристи. Изложените становища са и отправна точка при изясняване на редица процесуални проблеми в практиката на Върховния касационен съд и на долунстанционните съдилища.